

1. Obiekt

WIEŻA WIDOKOWA W PARKU „MODRZEWIE”

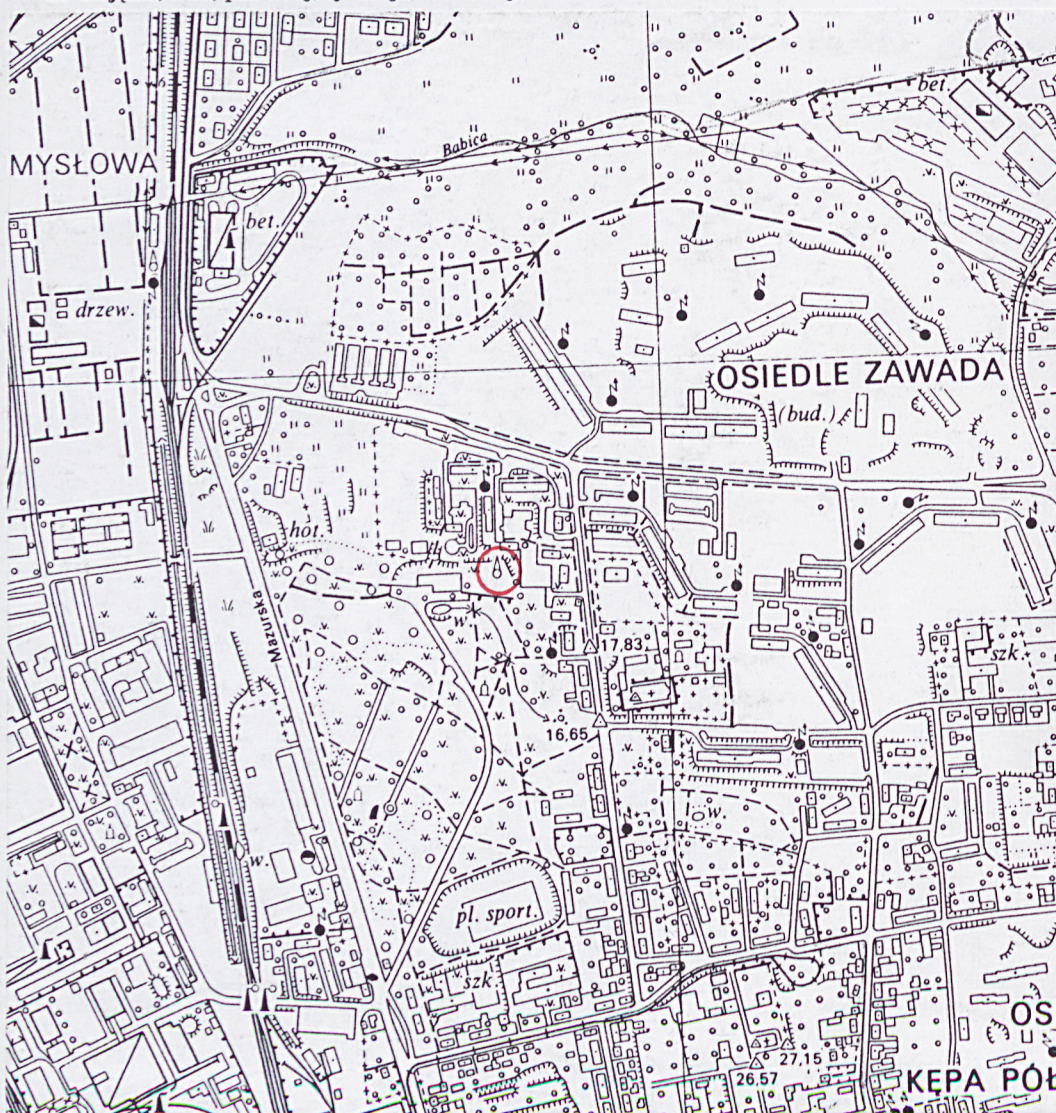
2. Czas powstania

ok. 1903 r.

3. Miejscowość

ELBLĄG

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres

ul. Mazurska, 82-300 Elbląg

Działki nr: 183/7

nr hipoteczny KW – [REDACTED]

5. Przynależność administracyjna

województwo warmińsko-mazurskie

gmina miasto Elbląg

powiat grodzki Elbląg

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Elbing

7. Przynależność administracyjna przed
1 VI 1975

województwo gdańskie

powiat elbląski

do 1.01.1999 – województwo elbląskie

8. Właściciel i jego adres

Miasto Elbląg, ul., Łączności 1,
82-300 Elbląg

9. Użytkownik i jego adres

brak

10. Rejestr zabytków

Nr 51/79 data 17.01.1979

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

W 1877 roku dawne majątki ziemskie Elbląga położone na północ od miasta, utworzyły samodzielną gminę *Larchwalde*, Zamieszkiwali ją w większości ewangelicy. W latach 80-tych XIX powstała robotnicza *Pangritz Koloniae* z wytyczoną trwałą siecią ulic przy których stanęła zabudowa mieszkalna dla robotników - kolonistów, uzupełniły ją obiekty kulturalne: teatr, dwa kościoły, dwie karczmy (*Neue* i *Alte Welt*) a wreszcie najokazalszy obiekt w tej okolicy: zespół parkowy towarzyszący wspaniałej willi Carla Ziese'go, założony w dawnym majątku kata miejskiego zwanego Schesmerschof. Był on jednym z majątków, na bazie których powstała w drugiej połowie XIX wieku gmina Larchwalde. W 1801 roku kupił go kat miejski Schesmer. W granicach działki Schesmera znalazło się wzgórze o nazwie *Schlosberg* (Zamkowe). Według tradycji niepisanej znajdowało się tu niegdyś pruskie grodzisko (*Burgwall*). W majątku tym panował swoisty mikroklimat o dużej wilgotności i względnym cieple. Kat Schesmer postanowił wykorzystać te naturalne walory i założył winnice wzorowane na majątku *Weingarten*, położonym w pd.-wsch. części miasta. Próba ta nie powiodła się. Niedoszła winnica kształtowana była jako park oddzielający dom właściciela od nowo powstającej dzielnicy robotniczej. W drugiej połowie XIX wieku nie wspomina się przy żadnej okazji o *Schesmershof*. Jednak majątek nie mógł być opuszczony bowiem zniknęłyby i został wchłonięty przez terytorium z *Pangritz - Koloniae*. Co więcej musiał znajdować się w rękach osoby zamożnej, która dbała o zachowanie i stopniowy rozwój zieleni wypełniającej stopniowo wnętrze założenia.

Cd na wkładce nr 1

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacja, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

SYTUACJA – zespół parku Modrzewie ulokowany jest w północno-zachodniej części miasta. Od zachodu, bezpośrednio do parku, przylega ul. Mazurska. W jej zachodniej pierzei zlokalizowano zabudowę przemysłową oraz stacji benzynową. Od północy i wschodu zespół otacza zabudowa mieszkaniowa osiedla Zawada, od południa zaś – zespół zasadniczych szkół budowlanych z rozległym kompleksem boisk sportowych umiejscowionych na dawnym terenie parku. Wieża widokowa znajduje się blisko współczesnych bloków mieszkaniowych wzniesionych przy ul. Wiejskiej, położona na wyniesieniu terenowym (wzgórze widokowe) opadającym stromo w kierunku zachodnim, gdzie rozpoczęta budowa hali sportowej oraz pozostałości dawnej winnicy w formie betonowym murów oporowych skarpy. Od północy, wschodu i południa wieżę otacza mur z białej cegły, wokół teren wybetonowany, po zachodnim stoku wzgórza betonowe schody. W pobliżu wieży nasadzenia sosny wejmutki i robinii akacjowych.

MATERIAŁ I KONSTRUKCJA – fundament – kamień polny ciosany na zaprawie cementowo - wapiennej, ściany zewnętrzne – kamień polny ciosany, cegła pełna na zaprawie cementowo – wapiennej, tynki cementowo – wapienne; detal kamieniarski elewacji – różowy piaskowiec; kopuła – blachy żelazne, profilowane; balustrada i wsporniki tarasu widokowego – odlewy żeliwne, pręty żelazne zgrzewane;

STROPY I SKLEPIENIA: płyta żelbetowa tynkowana;

WIĘZBA DACHOWA: nie występuje,

DACH: kopuła na bębnie umieszczona bezpośrednio na stropie;

SCHODY: zewnętrzne na podest – betonowe, wewnętrzne – betonowe, spiralne wokół betonowego słupa, poręcz z żelaznego pręta mocowanego do ścian wewnętrznych wieży;

POSADZKI I PODŁOGI: wylewki cementowe,

DRZWI I OKNA – drzwi wejściowe - umieszczone w portalu kamiennym zwieńczonym łukiem pełnym ze zwornikiem w kluczu, opartym na fazowanych na krawędziach pilastrach na kostkowych bazach i głowicach opracowanych analogicznie do zwornika. Skrzydło drzwiowe z blachy żelaznej. Okna w przyziemiu – obramienia kamienne zwieńczone łukiem odcinkowym ze zwornikiem i kłincami na krawędziach, łuk wsparty na węgarach zwięzających się ku górze; parapet kamienny, sfazowany, brak stolarki; okna wyższych kondygnacji – wąskie, zwieńczone łukiem pełnym, opaska kamienna ze zwornikiem i kłincami, parapet kamienny, profilowany na cokole, stolarki – brak; okna na wejściu – wysokie, prostokątne, zamknięte odcinkowo, umieszczone w kamiennej oprawie zwieńczonej trzema sterczynami, narożniki sfazowane, cokół masywny, profilowany pod węgarami, stolarka – spawana krata z płaskowników;

PLAN – wieża wzniesiona na rzucie prostokąta ze sfazowanymi narożnikami i wyodrębnionym cokołem przechodzącym w skrajnych odcinkach na ceglany mur przylegający do tylnej elewacji wieży; wejście od strony zachodniej;

BRYŁA – wieża cylindryczna, posadowiona na wysokim kamiennym przyziemiu z wyodrębnioną kamienną opaską fundamentową, w rzucie kwadratowym ze ściętymi narożnikami frontowymi, do tylnej części (wschodniej) przylega ceglany mur okalający budowlę z trzech stron. Cylindryczny, lekko zwięzający się ku górze korpus wieży zwieńczony kopułą na bębnie, w którym wyjście na taras widokowy, ośmiokątny, nadwieszony, oparty na żeliwnych wspornikach, okolony ażurową balustradą. Cd. na wkładce nr 1

14. Kubatura 115,5 m ³	15. Powierzchnia użytkowa zabudowy 20,5 m ²	16. Przeznaczenie pierwotne wieża widokowa	17. Użytkowanie obecne brak
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja Brak informacji o prowadzonych pracach remontowych, oprócz odświeżania tynków, malowania detalu kamieniarskiego farbami emulsyjnymi i budowy ceglanego muru wokół wieży.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Stan techniczny budynku jest dobry Fundamenty – stan bardzo dobry, Ściany zewnętrzne – stan bardzo dobry, Ściany wewnętrzne – stan dobry, Stropy – stan dobry, Kopuła – stan dobry, pokrycie szczelne, Posadzki – stan dobry, Stolarka – drzwi wejściowe – stan zły, zaspawane, Instalacje – nie występują Budowla bardzo zeszpecona, elewacje i detal kamienny zamalowany farbami w areozolu, otoczenie zasypiane potłuczonym szkłem, zaśmiecone. 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie <ul style="list-style-type: none"> • Niezbędne jest znalezienie użytkownika, • Remont elewacji – oczyszczenie z farby kamienia i tynku, • Wskazane rozebranie muru ceglanego otaczającego wieżę. Wieża widokowa może stać się atrakcją turystyczną pod warunkiem j zagospodarowania i dozorowania.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania) –

24. Uwagi różne : w trakcie rekonstrukcji niemal wszystkie elementy zostały wymienione na nowe, oryginalne są detale kamieniarskie i fragmenty drewnianej galerii zewnętrznej

25. Opracował

tekst

Maria Gawryluk, listopad 2000 r.
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki

Maria Gawryluk, listopad 2000 r.
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf.

Maria Gawryluk, listopad 2000 r.
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów : **Archiwum SOZ, Delegatura w Elblągu**

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

22. Bibliografia:

BRAK BEZPOŚREDNIEJ, historia zespołu w:

1. Kerstan E.G., Die Geschichte des Landkreises Elbing, Elbing 1925.
2. Fuchs M.G., Beschreibung der Stadt Elbing und ihres Gebietes, Band 1-3. Elbing 1818-1832.
3. Pudor C., Die Stadt Elbing und ihre Umgebung, Elbing 1907.
4. Rhode C.E., Der Elbinger Kreis in topografischer, historischer und statistischer Hinsicht, Danzig 1871.
5. Preuschof G., Schuch H.J., Blick auf Elbing, 1970.
6. Schuch H.J., Elbing - Aus 750 Jahre Geschichte der Ordens-, hanse- und Indusruestadt, Berlin 1992
7. Barton D., Gawryluk M., Park Modrzewie, Dokumentacja ewidencyjna, 1993 , m.-pis, (w archiwum SOZ Elbląg),

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsca przechowania, sygnatury) –

26. Załączniki

wkładki nr 1 - 3 .

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ELBLĄG	WIEŻA WIDOKOWA W PARKU MODRZEWIE	cd. opisu, spis ilustracji, plan sytuacyjny,

cd. rubryki nr 12 – historia

Na pocz. XX wieku większość gruntów *Larchwalde* kupił radca handlowy Carl Ziese. Był on jednym z najbogatszych ludzi w Elblągu, a może i całych Prusach - zięciem wielkiego Ferinada Schicha'ua, właściciela stoczni w Elblągu i Gdańsku. Ziese wybudował willę i otoczył ją pięknym parkiem. Całość musiała być oczywiście bogata w każdym szczególe, stosownie do jego rangi i majątku. O tym, że takim był dom świadczą już tylko archiwalne fotografie, kompozycję zieleni możemy natomiast podziwiać do dzisiaj. Jest to największy i najładniejszy park dzisiejszego Elbląga. Miejszem wybranym pod budowę willi było słynne *Schlossberg*, natomiast założenie parkowe objęło swoim zasięgiem tereny majątków: Schesmershof, Emaus i Jerusalem. Projektując kompozycję częściowo wykorzystano starsze komponowane układy wymienionych dóbr oraz ich starodrzew. W 1945 roku w trakcie zdobywania Elbląga przez Armię Czerwoną, niemal całkowitemu zniszczeniu uległa willa Ziese'go a częściowemu domek bramny i ujeżdżalnia. Wieża widokowa zachowała się w dobrym stanie. W latach następnych rozebrano mury willi, wieża widokowa pozostała jako element zespołu parku miejskiego. W związku z zamiarem wykorzystywania jej jako punktu handlowego (gastronomicznego), wybudowano z trzech stron mur z białej cegły, teren przed wieżą wybetonowano a na zboczu wzgórza zbudowano betonowe schodu. Wieża z powodu braku użytkownika i dozoru jest wciąż niszczona m.in. przez zamalowywanie farbami w areozolu. Jedynym działaniem zabezpieczającym jest zaspawanie metalowych drzwi wejściowych, co skutecznie broni dostępu do jej wnętrza. Ze względu na masywną konstrukcję i niedostępność, obiekt znajduje się w dobrym stanie zachowania, jest jednak zeszpecony i nie pełni funkcji, do której go wzniesiono. Zbudowany po 1903 r. prawdopodobnie według projektu nieznanego architekta willi Ziese'go, nie posiada cech stylowych, natomiast forma przypomina latarnie morską.

cd. rubryki nr 13 - opis

ELEWACJE – tynkowane, przyziemie z ciosanego kamienia polnego z szeroką spoiną w kształcie wałka, opaska fundamentowa z płyt kamiennych profilowanych wklęsłą; od zachodu drzwi wejściowe w kamiennym portalu zwieńczonym łukiem pełnym ze zwornikiem w kluczu. Od północy i południa w przyziemiu okna w kamiennych obramieniach, zwieńczonych odcinkowo ze zwornikami i kłincami, oparte na kamiennych parapetach. Od zachodu, w II kondygnacji wieży wysokie okno zamknięte odcinkowo, umieszczone w szerokim obramieniu zwieńczonym trzema sterczynami z pulpityowymi daszkami, na osi ozdobna klamra żelazna. W korpusie wieży na różnych wysokościach rozmieszczone zgodnie z biegiem wewnętrznej klatki schodowej cztery wąskie okna w kamiennych obramieniach, zwieńczone łukiem pełnym. Wieża zwieńczona żelazną kopułą na bębnie, wokół której ośmiokątny taras z ażurową balustradą z prętów w dolnej partii pas gęstej kratownicy, taras wsparty na żeliwnych wspornikach mocowanych do muru wieży.

WNĘTRZE I WYPOSAŻENIE – wewnątrz jednoprzestrzenne, jedynym jego elementem są betonowe schody spiralne rozpięte wokół słupa, prowadzące na taras widokowy.

INSTALACJE – nie występują

SPIS MAP I ZDJĘĆ:

1. Mapa topograficzna w skali 1:25 000 z 1939 r.,
2. Widok od zachodu,
3. Widok od północnego zachodu,
4. Widok od wschodu,
5. Widok od południa,
6. Korpus wieży od południa,
7. Drzwi wejściowe,
8. Okno w przyziemiu,
9. Fundament,
10. Okno w korpusie,
11. Okno I kondygnacji,
12. Wnętrze przez kratę okna,

Wkładkę założył: Maria Gawryluk, listopad 2000 r.

WIEŻA WIDOKOWA W PARKU MODRZEWIE

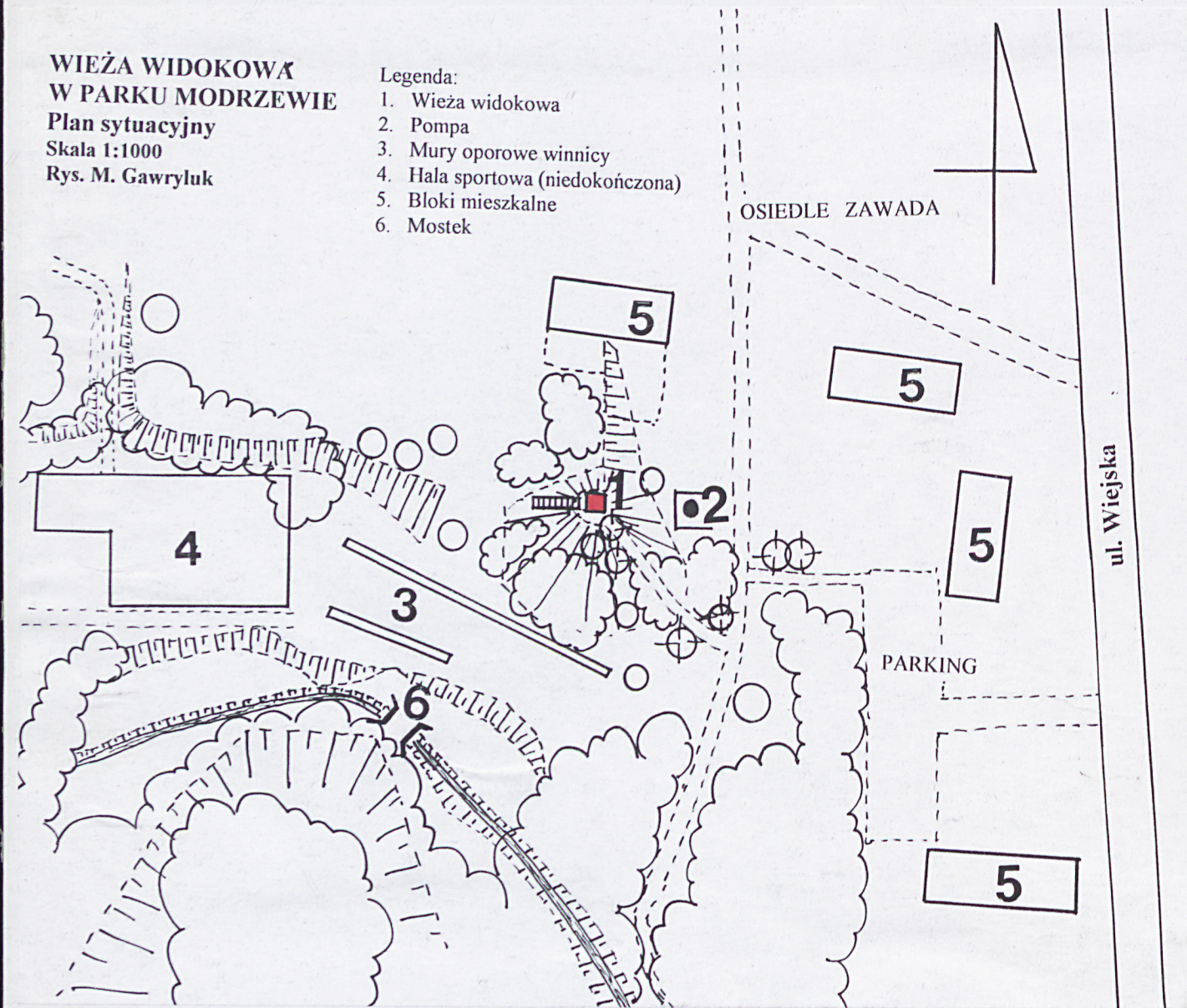
Plan sytuacyjny

Skala 1:1000

Rys. M. Gawryluk

Legenda:

1. Wieża widokowa
2. Pompa
3. Mury oporowe winnicy
4. Hala sportowa (niedokończona)
5. Bloki mieszkalne
6. Mostek

3.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ELBLĄG	WIEŻA WIDOKOWA W PARKU MODRZEWIE	rzut przyziemia, mapa, zdjęcia

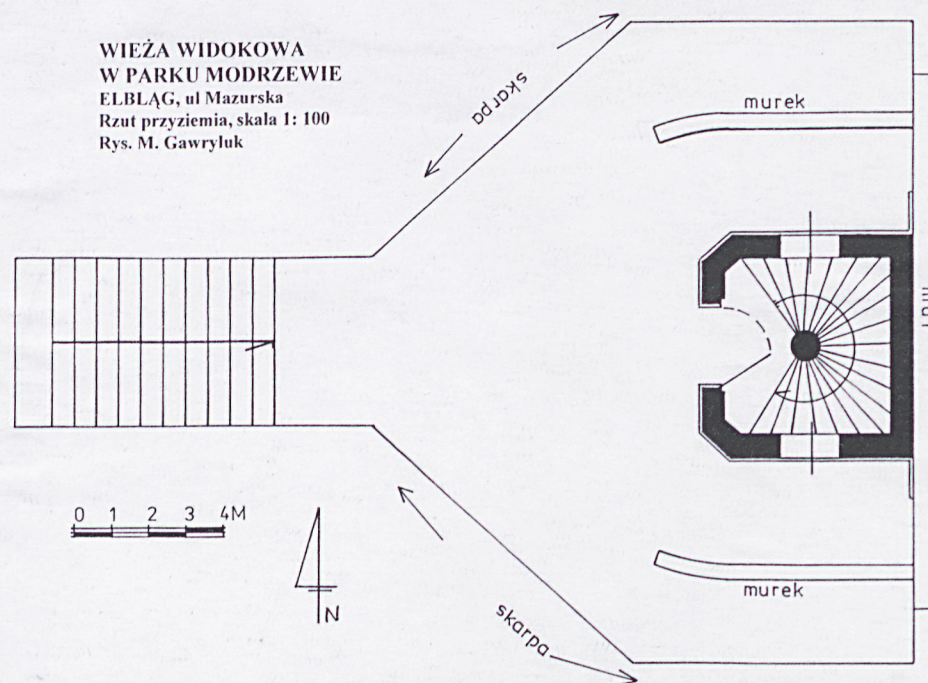

4.

1.

5.

1. Miejscowość	2. Obiekt (nazwa jak w karcie)	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
ELBLĄG	WIEŻA WIDOKOWA W PARKU MODRZEWIE	zdjęcia

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.